

Generell guide till Substitutionscentrums stödmaterial:

Substitutionscentrums stödmaterial har tagits fram för att stötta producerande och handlande företag i arbetet med att identifiera och substituera farliga kemikalier i varor.¹ Stödmaterialiet är ursprungligen framtaget av Trossa, på uppdrag av Substitutionscentrum men har sedan 2021 omarbetats och uppdaterats av Substitutionscentrum, RISE. Uppdatering av stödmaterialiet sker två gånger per år.

¹ Substitutionscentrums stödmaterial: <https://www.ri.se/sv/substitutionscentrum/verktyg-och-databaser/stodmaterial-varor>
Generell guide till Substitutionscentrums stödmaterial.
Version 2023-03-22

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
1 INTRODUCTION	3
2 KEMIKALIELAGSTIFTNING	3
3 PRODUKTKARTLÄGGNING	4
3.1 Leverantörsintyg 1: Produkt	4
3.2 Leverantörsintyg 2 – 8: Materialspecifika intyg	4
4 RISKBEDÖMNING	6
5 KARTLÄGGNING AV LEVERANTÖRSKEDJAN	7
6 BESLUTSTRÄD	7
7 KONTAKTA OSS FÖR STÖD OCH RÅD	8

1 INTRODUKTION

De flesta typer av varor som finns i samhället idag består av flera olika material och tillsatämnen för att ge dem ett önskat utseende och en önskad funktion. Tyvärr har många av de kemiska ämnen som används visat sig vara hälso- och/eller miljöfarliga på olika sätt. Den kemikalielagstiftning som finns är till för att skydda människor och miljön från exponering för farliga ämnen, och som importör eller leverantör av varor är man skyldig att uppfylla lagstiftningskraven. Att känna till och tolka de krav som finns är dock inte så lätt som man skulle önska.

Substitutionscentrums stödmaterial består av dokument och mallar som kan användas för att få en överblick över material och kemikalieinnehåll i varor. Väl använt ger verktyget även en bättre insikt i hur de leverantörer man arbetar med hanterar kemikaliefrågan.

Syftet med det här dokumentet är att beskriva hur stödmaterialet och dess dokument och mallar är tänkta att användas för ett systematiskt kemikaliearbete.

Substitutionscentrums stödmaterial består av:

- Generell guide till Substitutionscentrums stödmaterial (pdf)
- Övergripande kemikalielagstiftning för varor (pdf)
- Leverantörsintyg på svenska och engelska (Word)
- Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan (Excel)

Notera att verktyget först och främst är anpassat för företag som tillverkar/handlar med varor som kläder, skor, accessoarer, inredning och möbler. Det betyder att regler som gäller specifikt för: kemiska- och kosmetiska produkter, leksaker, material i kontakt med livsmedel, elektronik, byggvaror och förpackningar ej inkluderas.

Stödmaterialet är avsett att bidra till ett mer systematiskt kemikaliearbete, en viktig grund för att minska innehållet av farliga kemikalier i varor. Som företag kan man ha kommit olika långt i sitt kemikaliearbete beroende på kapacitet och ambitionsnivå. För många är det tillräckligt att jobba utifrån kraven i relevant lagstiftning medan andra vill arbeta mer proaktivt och ställa ytterligare krav för att begränsa användningen av kemikalier, till exempel genom att hänvisa till en egen kemikalierestriktionslista (eng Restricted Substances List, RSL).

De dokument och mallar som stödmaterialet består av utgår i huvudsak från kraven i kemikalielagstiftningen men beroende på ambitionsnivå finns möjlighet att komplettera med ytterligare krav och begränsningar. I [Substitutionsguiden](#) på substitutionscentrum.se finns fler resurser för dig som vill jobba med begränsningar utöver lagkraven.

2 KEMIKALIELAGSTIFTNING

- Dokument: Övergripande kemikalielagstiftning för varor (pdf).

Den kemikalielagstiftning som finns gäller alla typer av material som ingår i varor och finns för att skydda människor och miljön från exponering för farliga ämnen, och utgör grunden för ett strukturerat kemikaliearbete. Om man tillverkar eller handlar med varor är man skyldig att veta vika krav som ställs utifrån den roll man har och även att se till att kraven uppfylls. De krav som ställs finns däremot inte sammanställda på ett enkelt sätt i lagstiftningen så det kan vara svårt att hitta alla bestämmelser som gäller den vara man producerar/handlar med. Många lagtexter är inte heller särskilt lätta att förstå.

Generell guide till Substitutionscentrums stödmaterial.

Version 2023-03-22

I dokumentet **Övergripande kemikalielagstiftning för varor** finns en sammanställning över de regler som kan vara relevanta för de vanligaste typerna av material och varor. Notera att det inte är en heltäckande sammanställning då lagar och regler ständigt uppdateras och det finns många specialfall och undantag. Sammanställningen är avsedd att ge en överblick över de krav som det är mest troligt att man behöver ta hänsyn till för olika material.

3 PRODUKTKARTLÄGGNING

- Dokument: **Leverantörsintyg** på svenska och engelska, mallar finns för "produkt" och för enskilda material (Word).

Det första man behöver göra är att samla in information om vilka material ens varor består av och vad materialen har för kemikalieinnehåll. För detta syfte är det praktiskt att använda sig av leverantörsintyg, eftersom man då får in informationen på ett strukturerat sätt.

Leverantörer kan däremot ha olika bra kontroll över vad deras material består av och de kan också vara olika benägna att svara på frågor om innehållet, vilket innebär att arbetet med att få in efterfrågad information kan bli olika krävande.

I stödmaterialet finns mallar för åtta olika leverantörsintyg; en grundläggande mall för att samla information om de ingående materialen, och sju mallar anpassade för olika material. Svaren på frågorna ska göra det möjligt att avgöra om varorna/materialen uppfyller relevanta krav i lagstiftningen och om de eventuellt uppfyller ytterligare krav man ställer. Frågorna i leverantörsintygen är till stor del hämtade från sammanställningen **Övergripande kemikalielagstiftning för varor**.

Leverantörsintygen är i Word-format så att de går att modifiera för att bli mer specifika för den vara/material som avses.

3.1 Leverantörsintyg 1: Produkt

Om man inte vet vilka material en vara består av är vårt förslag att börja med intyget som avser hela varan, Leverantörsintyg 1. Här är det då tänkt att tillverkaren/leverantören anger vilka material som varan består av, vem som levererar materialen och i vilket land materialen produceras.

Här finns också möjlighet att få in information om eventuella miljömärkningar som varan omfattas av.

3.2 Leverantörsintyg 2 – 8: Materialspecifika intyg

När man fått in informationen som efterfrågas i Leverantörsintyg 1 går man vidare med att samla in information för respektive material. För att säkerställa att materialen uppfyller de krav som ställs i EU-lagstiftningen räcker det inte med att enbart fråga om "kraven i Reach uppfylls". Det är en för generell fråga. Dessutom är det viktigt att man får veta vad leverantören gör för att säkerställa att kemikaliekraven uppfylls.

En del av kemikaliekraven i Reach (och annan kemikalielagstiftning) är generell för alla material. Det kan ändå skilja sig mellan olika material hur sannolikt det är att begränsade ämnen finns. Det finns också specifika regler som endast gäller vissa typer av material eller varor. Dessa regler har tillkommit

eftersom erfarenhet visat att det är väldigt relevant just här. Mallarna för respektive intyg ska täcka de mer relevanta frågor som gäller för respektive material.

Följande materialspecifika intyg finns:

- Leverantörsintyg 2: Textil
- Leverantörsintyg 3: Läder och konstläder
- Leverantörsintyg 4: Plast och gummi
- Leverantörsintyg 5: Stoppning
- Leverantörsintyg 6: Trä, skrivmaterial, papper och kartong
- Leverantörsintyg 7: Metall
- Leverantörsintyg 8: Sten, keramik, glas och betong

Intygen går att redigera och modifiera efter behov. Till att börja med så kan man ta bort de krav som inte är relevanta för materialet som avses, arbetar man till exempel med Leverantörsintyg 3 (läder och konstläder) och materialet är konstläder så tar man bort krav som enbart gäller läder. Har man inom företaget redan en egen restriktionslista (restricted substance list, RSL) som delvis eller helt omfattar relevant lagstiftning kan man i intyget hänvisa till och bifoga sin RSL. Det går då att stryka motsvarande lagkrav i intyget. Om den vara som materialet ingår i också omfattas av så kallad produktspecifik lagstiftning är det viktigt att komplettera intygen med sådana krav.

I intygen finns även frågor om materialet är behandlat med något för att ge en specifik funktion (till exempel mjukgörare, pigment, ytbehandling eller flamskyddsmedel). Detta för att få in så mycket information som möjligt om materialen från sina leverantörer, och för att sådana behandlingar kan innebära farliga kemikalier. På samma sätt som för Leverantörsintyg 1 finns även här möjlighet att lämna information om materialet omfattas av någon miljömärkning. Tänk på att det är viktigt att kontrollera giltighetstiden på eventuella bifogade certifikat.

Baserat på svaren man får in får man sedan ta ställning till hur man går vidare. Leverantörer som svarar på samtliga frågor har ofta ett systematiskt kemikaliearbete på plats och kan vara bra att fortsätta eller öka samarbetet med. Leverantörer som svarar knapphändigt eller inte alls, och som inte skickar efterfrågad information, även om man förklarat varför man vill ha in informationen, kan man behöva se över om det är värt att fortsätta samarbetet med.

Den information och de resultat du får in från leverantörerna sammanställer du i Excel-filen **Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan**.

4 RISKBEDÖMNING

- Dokument: **Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan**, fliken **Riskbedömning** (Excel).

Excel-filen **Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan** är framtagen för att användas när man ska sammanställa information om varor och leverantörer. Fliken **Riskbedömning** använder man för att sammanställa information om sina varor (som man till exempel kan ha fått via intygen) och om sina närmaste leverantörer. Där noterar man även möjliga risker och vilken uppföljning som genomförs.

Fliken **Riskbedömning** i Excel-filen är indelad i olika steg:

- **STEG 1: PRODUKTKARTLÄGGNING**, där man fyller i information som rör produkten/varan.
- **STEG 2: LEVERANTÖRSBEDÖMNING**, där man fyller i information som rör leverantören.
- **STEG 3: RISKBEDÖMNING**, där man baserat på steg 1 och 2 gör en riskbedömning.
- **STEG 4: UPPFÖLJNING**, om man kommit fram till att risk föreligger, informerar man leverantören om vilka åtgärder man vill se genomförda och när.

Ju fler varor man samlar in information om desto större insikt får man om hur leverantören arbetar med kemikalier och om de följer kraven man ställer.

Om man inte får in ifyllda leverantörsintyg från sin närmsta leverantör, eller direkt från en underleverantör kan man själv komplettera med information om till exempel kemikalieinnehåll genom att köra en kemisk analys av varan och utifrån det göra en riskbedömning. Det är också lämpligt att ta stickprov för analys, för att kontrollera att informationen leverantören lämnar faktiskt stämmer.

5 KARTLÄGGNING AV LEVERANTÖRSKEDJAN

- Dokument: Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan, fliken **Kartläggning leverantörskedjan** (Excel).

Att förstå leverantörskedjan kopplad till en produkt och dess ingående delar kan vara nödvändigt för att förstå de kemiska riskerna och hos vilka leverantörer dessa finns. I Excel-filen **Riskbedömning och kartläggning leverantörskedjan**, fliken **Kartläggning leverantörskedjan** får man stöd i att göra just detta. Vi ser det emellertid lite som överkurs då det är ett komplext arbete och har man bra leverantörer i sitt närmsta led kan det räcka att efterfråga information från dem. Gör man ändå en kartläggning av en större del av leverantörskedjan, hämtar man relevant information från respektive led och justerar under fliken **Kartläggning leverantörskedjan** i Excel-filen. Detta arbete ger ökad transparens om leverantörskedjans olika delar och man kan identifiera eventuella brister i kravefterlevnad och få ökad inblick i vilka kemikalier som används i produkterna, En sådan systematisk kartläggning av leverantörskedjan kan hjälpa till att identifiera vilka kemikalier som bör fasas ut eller ersättas med bättre alternativ. Fliken Kartläggning leverantörskedjan i Excel-mallen är uppdelad i "tiers".

I mallen finns följande Tiers:

- Tier 0: Huvudkontor, försäljning, distributionscenter av eget alt. återförsäljning / distribution
- Tier 1: Hopsättning till färdig produkt. Exempel: sömnadsleverantör
- Tier 2: Materialproduktion. Exempel: infärgning, tryck/print, slutfinish mm – väverier, snickerier och nonwoven.
- Tier 3: Fiber, fjäder/dun processer, spinning etc.
- Tier 4: Råmaterial

Man kan själv modifiera och eller utöka rullistorna i Excel-filen så de är bättre anpassade till den leverantörskedja man har. Allt eftersom fliken Riskbedömning fylls i, förs relevant information in under fliken Kartläggning leverantörskedjan, där det tydligare synliggörs vilka delar i leverantörskedjan som är en risk ur ett kemikalieperspektiv.

6 BESLUTSTRÄD

- Dokument: Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan, fliken **Introduktion och Beslutsträd** (Excel).

Beslutsträdet har tagits fram för att visa processen för riskbedömningen, och även för att visa förfarandet för inhämtning av tillräcklig och relevant information. Rätt använt kan ska till exempel följande frågor kunna besvaras;

Hur jobbar era leverantörer med kemikaliefrågan? Är era varor säkra ur kemikalieperspektiv? Efterlevs de kemikaliekrav som gäller för materialet/varan? Bedriver era leverantörer ett systematisk miljö-och hållbarhetsarbete?

Beslutsträdet kan också justeras/utökas för att anpassas efter typ av sortiment, leverantör eller för att ge svar på en specifik fråga.

Generell guide till Substitutionscentrums stödmaterial.

Version 2023-03-22

7 KONTAKTA OSS FÖR STÖD OCH RÅD

[Kontakta](#) oss gärna om du har frågor om stödmaterialet eller om du behöver hjälp med att anpassa det för din specifika verksamhet. Besök också gärna vår [hemsida](#) där vi samlat information inom området substitution av farliga kemikalier.